

Úvod do umělé inteligence, jazyk Prolog

Aleš Horák

E-mail: hales@fi.muni.cz
<http://nlp.fi.muni.cz/uui/>

Obsah:

- Organizace předmětu PB016
- Co je “umělá inteligence”
- Stručné shrnutí Prologu

Organizace předmětu PB016

Hodnocení předmětu:

- **průběžná písemka** (max 32 bodů)
 - v 1/2 semestru – v rámci 6. přednášky, pro všechny jediný termín
- **závěrečná písemka** (max 96 bodů)
 - dva řádné a jeden opravný termín
- hodnocení – součet bodů za obě písemky (max 128 bodů)
- známka A za více než 115 bodů známka E za více než 63 bodů
- rozdíl **zk**, **k**, **z** – různé limity
- někteří mohou získat body za **studentské referáty**
 - až 20 bodů – za kvalitní text (cca 5 stran) + 10–20 minut referát
 - nutné *před průběžnou písemkou* domluvit **téma** – projekt/program, algoritmus z Náplně předmětu
 - domluva *e-mailem* – návrh tématu, který musí projít schválením
- kdo opraví chybu nebo vylepší **demo příklady**, může dostat 1–5 bodů (celkem max 5)
- až 20 bodů za přepis všech *demo příkladů* do funkční podoby v **Pythonu**

Základní informace

- přednáška je nepovinná
- cvičení – samostudium, v rámci “třetího kreditu”
- web stránka předmětu – <http://nlp.fi.muni.cz/uui/>
- <http://nlp.fi.muni.cz/uui/priklady/> – [demo příklady](#)
- slajdy – průběžně doplňovány na webu předmětu
- kontakt na přednášejícího – Aleš Horák <hales@fi.muni.cz>
(**Subject: PB016 ...**)
- literatura:
 - Russell, S. a Norvig, P.: [Artificial Intelligence: A Modern Approach](#), 3rd ed., Prentice Hall, 2010. (prezenčně v knihovně)
 - Bratko, I.: [Prolog Programming for Artificial Intelligence](#), Addison-Wesley, 2001. (prezenčně v knihovně)
 - slajdy na webu předmětu
 - Jirků, Petr: [Programování v jazyku Prolog](#), Praha : Státní nakladatelství technické literatury, 1991.

Náplň předmětu

- 1 úvod do UI, jazyk Prolog (26.9.)
- 2 operace na datových strukturách (3.10.)
- 3 prohledávání stavového prostoru (10.10.)
- 4 heuristiky, best-first search, A* search (17.10.)
- 5 dekompozice problému, AND/OR grafy (24.10.)
- 6 hry a základní herní strategie, [průběžná písemka](#) (31.10.)
- 7 problémy s omezujícími podmínkami (7.11.)
- 8 logický agent, výroková logika (14.11.)
- 9 logika prvního řádu a transparentní intenzionální logika (21.11.)
- 10 reprezentace a vyvozování znalostí (28.11.)
- 11 učení, rozhodovací stromy, neuronové sítě (5.12.)
- 12 zpracování přirozeného jazyka (12.12.)

Obsah

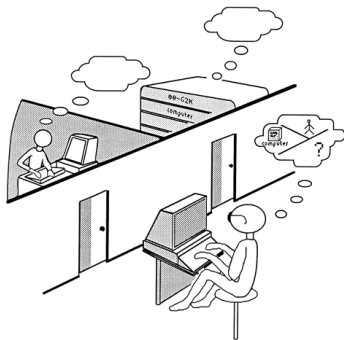
- 1 Organizace předmětu PB016
 - Základní informace
 - Náplň předmětu
- 2 Co je "umělá inteligence"
 - Čím se budeme zabývat?
- 3 Stručné shrnutí Prologu
 - Principy
 - Syntax jazyka Prolog
 - Strom výpočtu
 - Rozdíly od procedurálních jazyků
 - Programujeme
 - Fibonacciho čísla

Co je "umělá inteligence"

- systém, který se chová jako člověk **Turingův test** (1950)
zahrnuje:

- zpracování přirozeného jazyka (NLP)
- reprezentaci znalostí (KRepresentation)
- vyvozování znalostí (KReasoning)
- strojové učení
- (počítačové vidění)
- (robotiku)

od 1991 – **Loebnerova**
cena (*Loebner Prize*) → každý
rok \$4.000 za "nejlidštější" program,
nabízí \$100.000 a zlatá medaile
za složení celého Turingova testu

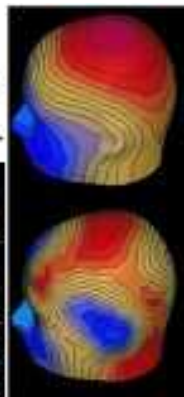
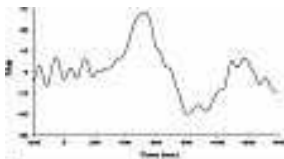

- systém, který myslí jako člověk

- snaha porozumět postupům lidského myšlení – **kognitivní (poznávací) věda**
- využívá poznatků neurologie, neurochirurgie, ... např.

*COLING 2000 – Angela Friederici: Language Processing in the Human Brain
Max Planck Institute of Cognitive Neuroscience, Leipzig*

měření "Event Related Potentials" (ERP) v mozku – jako potvrzení oddělení syntaxe a sémantiky při zpracování věty

- systém, který myslí rozumně od dob Aristotela (350 př.n.l.)
 - náplň studia **logiky**
 - problém – umět najít řešení teoreticky × prakticky (složitost a vyčísitelnost)
 - problém – neúplnost a nejistota vstupních dat
- systém, který se chová rozumně inteligentní **agent** – systém, který
 - jedná za nějakým účelem
 - jedná samostatně
 - jedná na základě vstupů ze svého prostředí
 - pracuje delší dobu
 - adaptuje se na změny

Čím se budeme zabývat?

- základní **struktury** a **algoritmy** běžně používané při technikách **programování pro inteligentní agenty**
- **strategie** řešení, **prohledávání** stavového prostoru, **heuristiky**, ...
- s příklady v jazyce **Prolog**

Obsah

- 1 Organizace předmětu PB016
 - Základní informace
 - Náplň předmětu
- 2 Co je “umělá inteligence”
 - Čím se budeme zabývat?
- 3 Stručné shrnutí Prologu
 - Principy
 - Syntax jazyka Prolog
 - Strom výpočtu
 - Rozdíly od procedurálních jazyků
 - Programujeme
 - Fibonacciho čísla

Stručné shrnutí Prologu

Historie:

- 70. I. Colmerauer, Kowalski; D.H.D. Warren (WAM); → CLP, paralelní systémy
- PROgramování v LOGice; část predikátové logiky prvního řádu (logika Hornových klauzulí)
- deklarativnost (specifikace programu je přímo programem)
- řešení problémů týkajících se objektů a vztahů mezi nimi

Prology na FI:

- SICStus Prolog (modul sicstus)
- SWI (modul pl)
- ECLiPSe (modul eclipse)
- stroje aisa, erinys, oreias, nymfe
- verze

Principy

- **backtracking** řízený **unifikací**, hojně využívá **rekurzi**
- spojitost s **logikou**:
 - důkaz pravdivosti cíle; cíl je dokázán, unifikuje-li s hlavou nějaké klauzule a všechny podcíle v těle této klauzule jsou rovněž dokázány. Strategie výběru podcíle: shora dolů, zleva doprava.
- **unifikace**:
 - řídicí mechanismus, hledání nejjobecnějšího unifikátoru dvou termů.
`info(Manzel,dana,Deti,svatba('20.12.1940')) = info(petr,dana,[jan,pavel],Info).`
 - po unifikaci: **Manzel=petr**, **Deti=[jan,pavel]**, **Info=svatba('20.12.1940')**
- **backtracking**:
 - standardní metoda prohledávání stavového prostoru do hloubky (průchod stromem → nesplnitelný cíl → návrat k nejbližšímu minulému bodu s alternativní volbou)
- **rekurze**
`potomek(X,Y):- rodic(Y,X).`
`potomek(X,Y):- rodic(Z,X), potomek(Z,Y).`

Příklad

jednoduchý příklad – DB rodinných vztahů:

```
otec(milan,dana).  
otec(milan,petr).  
otec(jan,david).
```

```
matka(pavla,dana).  
matka(pavla,petr).  
matka(jana,david).
```

```
rodic(X,Y):- otec(X,Y).  
rodic(X,Y):- matka(X,Y).
```


Příklad

jednoduchý příklad – DB rodinných vztahů:

```
otec(milan,dana).  
otec(milan,petr).  
otec(jan,david).
```

```
matka(pavla,dana).  
matka(pavla,petr).  
matka(jana,david).
```

```
rodic(X,Y):- otec(X,Y).  
rodic(X,Y):- matka(X,Y).
```


fakty (DB)

Příklad

jednoduchý příklad – DB rodinných vztahů:

```
otec(milan,dana).  
otec(milan,petr).  
otec(jan,david).
```

```
matka(pavla,dana).  
matka(pavla,petr).  
matka(jana,david).
```

```
rodic(X,Y):- otec(X,Y).  
rodic(X,Y):- matka(X,Y).
```

fakty (DB)

pravidla

Příklad

jednoduchý příklad – DB rodinných vztahů:

```
otec(milan,dana).  
otec(milan,petr).  
otec(jan,david).
```

```
matka(pavla,dana).  
matka(pavla,petr).  
matka(jana,david).
```

```
rodic(X,Y):- otec(X,Y).  
rodic(X,Y):- matka(X,Y).
```

```
?- otec(X,dana).  
X = milan  
Yes
```


fakty (DB)

pravidla

Příklad

jednoduchý příklad – DB rodinných vztahů:


```
otec(milan,dana).  
otec(milan,petr).  
otec(jan,david).
```

```
matka(pavla,dana).  
matka(pavla,petr).  
matka(jana,david).
```

```
rodic(X,Y):- otec(X,Y).  
rodic(X,Y):- matka(X,Y).
```

```
?- otec(X,dana).  
X = milan  
Yes
```

```
?- rodic(X,david).  
X = jan ;  
X = jana ;
```


fakty (DB)

pravidla

Syntax jazyka Prolog

- logický (prologovský) program – seznam klauzulí (pravidel a faktů) – nikoli množina
- klauzule – seznam literálů
 - Literál před :- je hlava, ostatní literály tvoří tělo klauzule.
 - Význam klauzule je implikace:
 - hlava:-tělo1, tělo2,
 - $\text{tělo1} \wedge \text{tělo2} \wedge \dots \Rightarrow \text{hlava}$
 - *Pokud je splněno tělo1 a současně tělo2 a současně ..., pak platí také hlava.*
 - 3 možné typy klauzulí:
 - fakt: hlava bez těla. Zápis v Prologu: $p(\mathbf{X}, \mathbf{Y})$. (ekv. $p(X, Y):-true.$)
 - pravidlo: hlava i tělo. Prolog: $p(\mathbf{Z}, \mathbf{X}) :- p(\mathbf{X}, \mathbf{Y}), p(\mathbf{Y}, \mathbf{Z})$.
 - cíl: tělo bez hlavy. Prolog: $?- p(\mathbf{g}, \mathbf{f})$.
- predikát – seznam (všech) klauzulí se stejným funktorem a aritou v hlavovém literálu.
 - Zapisuje se ve tvaru *funktor/arita* – **potomek/2**.

- **literál** – atomická formule, nebo její negace
- **atomická formule** – v Prologu zcela odpovídá složenému termu (syntaktický rozdíl neexistuje)
- **term**:
 - konstanta: **a**, **1**, **'.'**, **[]**, **sc2**
atomic/1 (metalogické testování na konstantu)
atom/1, **number/1**
 - proměnná: **X**, **Vys**, **_**
var/1 (metalogické testování na proměnnou)
 - složený term: **f(a,X)**
funktor, argumenty, arita
functor/3 dává funktor termu, **arg/3** dává *n*-tý argument
zkratka pro zápis seznamů:
[1,a,b3] odpovídá struktuře **'.(1, '.'(a, '.'(b3, []))**)

Příklad

predikát **sourozenci(X,Y)** – je **true**, když **X** a **Y** jsou (vlastní) sourozenci.

Příklad

predikát **sourozenci(X,Y)** – je **true**, když **X** a **Y** jsou (vlastní) sourozenci.

```
sourozenci(X,Y):- otec(O,X), otec(O,Y), X\=Y, matka(M,X), matka(M,Y).
```

Příklad

predikát **sourozenci(X,Y)** – je **true**, když **X** a **Y** jsou (vlastní) sourozenci.

```
sourozenci(X,Y):- otec(O,X), otec(O,Y), X\=Y, matka(M,X), matka(M,Y).
```

```
1 otec(milan,dana).
2 otec(milan,petr).
3 otec(jan,david).
4 matka(pavla,dana).
5 matka(pavla,petr).
6 matka(jana,david).
7 rodic(X,Y):- otec(X,Y).
8 rodic(X,Y):- matka(X,Y).
```

```
?- sourozenci(dana,Y).
1, otec(O,dana) % O = milan
```

Příklad

predikát **sourozenci(X,Y)** – je **true**, když **X** a **Y** jsou (vlastní) sourozenci.

```
sourozenci(X,Y):- otec(O,X), otec(O,Y), X\=Y, matka(M,X), matka(M,Y).
```

```
1 otec(milan,dana).
2 otec(milan,petr).
3 otec(jan,david).
4 matka(pavla,dana).
5 matka(pavla,petr).
6 matka(jana,david).
7 rodic(X,Y):- otec(X,Y).
8 rodic(X,Y):- matka(X,Y).
```

```
?- sourozenci(dana,Y).
1, otec(O,dana) % O = milan
2, otec(milan,Y) % Y = dana
```

Příklad

predikát **sourozenci(X,Y)** – je **true**, když **X** a **Y** jsou (vlastní) sourozenci.

```
sourozenci(X,Y):- otec(O,X), otec(O,Y), X\=Y, matka(M,X), matka(M,Y).
```

```
1 otec(milan,dana).
2 otec(milan,petr).
3 otec(jan,david).
4 matka(pavla,dana).
5 matka(pavla,petr).
6 matka(jana,david).
7 rodic(X,Y):- otec(X,Y).
8 rodic(X,Y):- matka(X,Y).
```

```
?- sourozenci(dana,Y).
1, otec(O,dana) % O = milan
2, otec(milan,Y) % Y = dana
3, dana \= dana % fail → backtracking
```


Příklad

predikát **sourozenci(X,Y)** – je **true**, když **X** a **Y** jsou (vlastní) sourozenci.

```
sourozenci(X,Y):- otec(O,X), otec(O,Y), X\=Y, matka(M,X), matka(M,Y).
```

```
1 otec(milan,dana).
2 otec(milan,petr).
3 otec(jan,david).
4 matka(pavla,dana).
5 matka(pavla,petr).
6 matka(jana,david).
7 rodic(X,Y):- otec(X,Y).
8 rodic(X,Y):- matka(X,Y).
```

```
?- sourozenci(dana,Y).
1, otec(O,dana) % O = milan
2, otec(milan,Y) % Y = dana
3, dana \= dana % fail → backtracking
2*, otec(milan,Y) % Y = petr
```

Příklad

predikát **sourozenci(X,Y)** – je **true**, když **X** a **Y** jsou (vlastní) sourozenci.

```
sourozenci(X,Y):- otec(O,X), otec(O,Y), X\=Y, matka(M,X), matka(M,Y).
```

```
1 otec(milan,dana).
2 otec(milan,petr).
3 otec(jan,david).
4 matka(pavla,dana).
5 matka(pavla,petr).
6 matka(jana,david).
7 rodic(X,Y):- otec(X,Y).
8 rodic(X,Y):- matka(X,Y).
```

```
?- sourozenci(dana,Y).
1, otec(O,dana) % O = milan
2, otec(milan,Y) % Y = dana
3, dana \= dana % fail → backtracking
2*, otec(milan,Y) % Y = petr
3, dana \= petr % true
```

Příklad

predikát **sourozenci(X,Y)** – je **true**, když **X** a **Y** jsou (vlastní) sourozenci.

```
sourozenci(X,Y):- otec(O,X), otec(O,Y), X\=Y, matka(M,X), matka(M,Y).
```

```
1 otec(milan,dana).
2 otec(milan,petr).
3 otec(jan,david).
4 matka(pavla,dana).
5 matka(pavla,petr).
6 matka(jana,david).
7 rodic(X,Y):- otec(X,Y).
8 rodic(X,Y):- matka(X,Y).
```

```
?- sourozenci(dana,Y).
1, otec(O,dana) % O = milan
2, otec(milan,Y) % Y = dana
3, dana \= dana % fail → backtracking
2*, otec(milan,Y) % Y = petr
3, dana \= petr % true
4, matka(M,dana) % M = pavla
```

Příklad

predikát **sourozenci(X,Y)** – je **true**, když **X** a **Y** jsou (vlastní) sourozenci.

```
sourozenci(X,Y):- otec(O,X), otec(O,Y), X\=Y, matka(M,X), matka(M,Y).
```

```
1 otec(milan,dana).
2 otec(milan,petr).
3 otec(jan,david).
4 matka(pavla,dana).
5 matka(pavla,petr).
6 matka(jana,david).
7 rodic(X,Y):- otec(X,Y).
8 rodic(X,Y):- matka(X,Y).
```

```
?- sourozenci(dana,Y).
1, otec(O,dana) % O = milan
2, otec(milan,Y) % Y = dana
3, dana \= dana % fail → backtracking
2*, otec(milan,Y) % Y = petr
3, dana \= petr % true
4, matka(M,dana) % M = pavla
5, matka(pavla,petr) % true
```

Příklad

predikát **sourozenci(X,Y)** – je **true**, když **X** a **Y** jsou (vlastní) sourozenci.

```
sourozenci(X,Y):- otec(O,X), otec(O,Y), X\=Y, matka(M,X), matka(M,Y).
```

```
1 otec(milan,dana).
2 otec(milan,petr).
3 otec(jan,david).
4 matka(pavla,dana).
5 matka(pavla,petr).
6 matka(jana,david).
7 rodic(X,Y):- otec(X,Y).
8 rodic(X,Y):- matka(X,Y).
```

```
?- sourozenci(dana,Y).
1, otec(O,dana) % O = milan
2, otec(milan,Y) % Y = dana
3, dana \= dana % fail → backtracking
2*, otec(milan,Y) % Y = petr
3, dana \= petr % true
4, matka(M,dana) % M = pavla
5, matka(pavla,petr) % true
```

Y = petr

Yes

Strom výpočtu

Dotaz ?- **sourozenci(dana,Y).**

```
1 otec(milan,dana).
2 otec(milan,petr).
3 otec(jan,david).
4 matka(pavla,dana).
5 matka(pavla,petr).
6 matka(jana,david).
7 rodic(X,Y):- otec(X,Y).
8 rodic(X,Y):- matka(X,Y).
9 sourozenci(X,Y):- otec(O,X), otec(O,Y),
10   X\=Y,
11   matka(M,X), matka(M,Y).
```

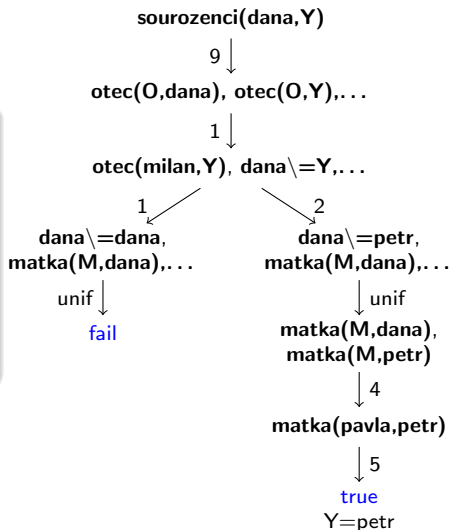
Strom výpočtu

```

1 otec(milan,dana).
2 otec(milan,petr).
3 otec(jan,david).
4 matka(pavla,dana).
5 matka(pavla,petr).
6 matka(jana,david).
7 rodic(X,Y):- otec(X,Y).
8 rodic(X,Y):- matka(X,Y).
9 sourozenci(X,Y):- otec(O,X), otec(O,Y),
10   X\=Y,
11   matka(M,X), matka(M,Y).

```

Dotaz ?- sourozenci(dana,Y).

Rozdíly od procedurálních jazyků

- **single assignment**
- **=** (unifikace) vs. přiřazovací příkaz, **==** (identita), **is** (vyhodnocení aritm. výrazu). rozdíly:

```
?- A=1, A=B. % B=1 Yes
?- A=1, A==B. % No
?- A=1, B is A+1. % B=2 Yes
```

- vícesměrnost predikátů (omezená, obzvláště při použití řezu)

```
?- otec(X,dana).
?- otec(milan,X).
?- otec(X,Y).
```

(rozlišení vstupních/výstupních proměnných: + - ?)

- cykly, podmíněné příkazy

```
tiskniseznam(S) :- write('seznam=[',nl,tiskniseznam(S,1).
tiskniseznam([],_) :- write(']'),nl.
tiskniseznam([H|T],N):- tab(4),write(N),write(':_'),write(H),nl,N1 is N+1,
tiskniseznam(T,N1).
```


Programujeme

```
consult('program.pl'). % "kompiluj" program.pl  
['program.pl',program2]. % "kompiluj" program.pl, program2.pl  
listing. % vypiš programové predikáty  
trace, rodic(X,david). % trasuj volání predikátu  
notrace. % zruš režim trasování  
halt. % ukonči interpret
```

Fibonacciho čísla

Fibonacciho čísla jsou čísla z řady: 0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, ...

Rekurenční vzorec této řady je: $\text{fib}_0 = 0$

$$\text{fib}_1 = 1$$

$$\text{fib}_i = \text{fib}_{i-1} + \text{fib}_{i-2}, \text{ pro } i \geq 2$$

Fibonacciho čísla

Fibonacciho čísla jsou čísla z řady: 0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, ...

Rekurenční vzorec této řady je: $\text{fib}_0 = 0$

$$\text{fib}_1 = 1$$

$$\text{fib}_i = \text{fib}_{i-1} + \text{fib}_{i-2}, \text{ pro } i \geq 2$$

Přepis do Prologu je přímočarý:

```
fib(0,0).
```

```
fib(1,1).
```

```
fib(X,Y) :- X1 is X-1, X2 is X-2, fib(X1,Y1), fib(X2,Y2), Y is Y1+Y2.
```

Fibonacciho čísla II

Předchozí program – **exponenciální** časová **složitost** (konstatní paměťová)

Fibonacciho čísla II

Předchozí program – **exponenciální** časová **složitost** (konstatní paměťová)
Využití extralogických predikátů – **lineární** časová **složitost** (a lineární paměťová)

```
fib(0,0).  
fib(1,1).  
fib(X,Y) :- X1 is X-1, X2 is X-2, fib(X1,Y1), fib(X2,Y2), Y is Y1+Y2,  
           asserta(fib(X,Y)).
```